

ମଡ଼ିଲ୍-୩ କାନ୍ତି: "ମୁଦ୍ରଣପୂର୍ବ କାନ୍ତି" (ଅଧିମନ୍ତ୍ରା)
ଆମ୍ବାଜୁଦଳ ମନ୍ତ୍ର

ଅଧିମନ୍ତ୍ରା ମନ୍ତ୍ରବିଷ୍ଣୁ ଜ୍ଞାନପତ୍ର:

"ମେଘନାୟର୍ବଦୀ ସାହେବ୍ ଅଧିମନ୍ତ୍ରା ନାହିଁ ଅତିଶେଳା,
କାନ୍ତି ମୋଖେ ବଲା ଥିଲେ - ଏହାତି ଆମ୍ବାଜୁଦଳ ଅତିଶେଳା ନାହିଁ
ଅଧିମନ୍ତ୍ରା: କାନ୍ତି: "

ଆମ୍ବାଜୁଦଳ ମନ୍ତ୍ରବିଷ୍ଣୁ ନାହିଁ ଅତିଶେଳା ନାହିଁ ଅତିଶେଳା
ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ କାନ୍ତି ଅଧିମନ୍ତ୍ରା, ମଧ୍ୟାନ ପ୍ରେତକ ଦୀନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପଢ଼ିଥିଲୁ
ନାକୁମାର ପ୍ରାଚୀନତର ଛୁଟି, ମଧ୍ୟାନ୍ତର ବିଶେ ଅବଧିତ ଯୁଵଳିର ପୂର୍ବ, ନାକୁମାର
ପ୍ରାଚୀନଦେଖିର ଦୂର ଦୂର ମେଘନାଟର ଆମ୍ବାଜୁଦଳ ପର୍ବତ, ଏବଂ ପରି ମେଘନାଦୁ
ମନ୍ତ୍ରାତି ପହାଦ ଆତିଥିକ ହାତରେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରାର୍ଥ, ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବ୍ୟାକରଣ ବାହିନୀ
ଆମ୍ବାଜୁଦଳ ଅଧିମନ୍ତ୍ରାରେ ଅଧିକାରିତାରେ କାନ୍ତି ରହି ରହି ଉପରେ ଉପରେ ଉପରେ

ପ୍ରାଚୀନ ରାଜୀନ୍ତି କବିତାର ନାମ ଦେବଦେଖିର ବନ୍ଦନା ଓ ମାନ୍ଦାଚତ୍ର
କାନ୍ତି ମନୋର କାନ୍ତି ମୁଚଳା ଛାତାନ, ତାଣା କାନ୍ତି କବିତାରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୁର ମୁଖେଶୀପକରିତାମ୍ଭ
ଅନନ୍ତରୁ ଗିର୍ବାନାଶିର ପ୍ରାଣ ରାମପରାଣ (invocation) ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୁର କାନ୍ତି ବନ୍ଦନ, ଆମ୍ବାଜୁଦଳ
ଅର୍ପିତିର କାନ୍ତି କବି ଭାବାତି ମାତ୍ରିଲେନ କି କୋଣାମେ ଲାବାମେ ଚେତାନାରେ
ଏହି ରହିଲେ - କି କୋଣାମେ, କି କୋଣାମେ,

ଶୁଣୁଣିତ ମେଘନା- ଆମ୍ବାଜୁଦଳ-

କୁଷିଲାରିଲାଜି ଲାକି, ହିନ୍ଦୁ ନି: ମାତ୍ରିଲା?"

ଏବଂ କବିଦେଖିର କାନ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରେଥିଲେ ଦେଖିମେଳନ କାନ୍ତି ଧ୍ୟାନ କାନ୍ତି ଧ୍ୟାନ
ଶୀଘ୍ର କୃପାପ ମହାଜନର ରାଜୀନ୍ତିର ଲାବିଲାତ କାନ୍ତିବନ୍ଦନ, ଚିନ୍ତି ଭେଦନବାନ୍ଦନ
ଶୀଘ୍ର କରିମଜନ୍ମନ୍ତର ମୁଦ୍ରୀ କବିକେଣ୍ଟ ଦେଖନ ବାନୀର୍ବାନ୍ଦନ୍ତରୁ, ଏବଂ ପରି
ରାମପାନା ଦେଖିର କାନ୍ତି କବିତି ଆମରି-

"ପାତ୍ର ବାହେଜ, ଦେଖି, ପୁନିମର୍ବିକର୍ତ୍ତି
ବନ୍ଦନା! କବିତି ଚିତ୍ର ବନ୍ଦନାର୍ଥ- ମୁର
ଲାମ୍ବ, ବୁଦ୍ଧବିଚକ୍ର, ଦୋଷକୁଳ ମାଟ୍ଟି
ବନ୍ଦନା କରିବି ପଞ୍ଚ ମୁଦ୍ରି ନିରାପତି,"

ଏବଂ ଦେଖିମାଟିଥୁ କନନ ଆମନ ଆମର୍ତ୍ତା
ଦ୍ରାମାର ମିଶରାଜନେ ବଚ୍ଚ ବାହେଜ ମହାରାଜି କାରନ, ଶୀଘ୍ର,
ଶୀଘ୍ର ପ୍ରାଚୀନକାଳେ ଅଧିକାରି ଏକାମ୍ବି ଉପରେ ଉପରେ ଉପରେ

କବିଲେଖ ରାଜ୍—

“ରାଜ୍-ଗୋଟିଳ ରତ୍ନ ଦୋଷିନ ରଳି—
ହେମକୁଟ-ହେମମିଶ୍ର ଶୁଭକାର ଯଥା
ଶେଷୁକୃତଃ।”

ଦୋଷିନଙ୍କ ସେହିନ କୁଟ ବୀଚନ ମର ଶାଳପାତ୍ର, ମିଶ୍ର ଅଜନ୍ମା, ଧର୍ମଚିଠି
ଶାରି ଉପର ଶାରି ଅଜନ୍ମା ଏକାକି ଲୋକ ଲାଗୁ, କେତ, କୁକୁ,
ଶିଳ, କିତରଳି କାରିବିନ୍ଦୁ ଅର ପୁଞ୍ଜ ତେଣୁ ଘରପୂରିକରି ବିଦେଶୀରେ, ରତ୍ନା,
ପାଖରାଜ, ମୁକୁତ, ଶ୍ରୀରାଜତି ଶୁଭାଲି ମାନେ ମୁଲାଖୁ, ଅଳ୍ପମୀଳିକରି
ତାମ୍ଭ ଦୁଲାଖୁ, ହୃଦୀର ଭୂତର ଦୀରତାଖୁ, ଅନେହିମିଶ୍ର ଏହି ଦୁଲାଖୀର
ଅତୀକୁଳନାର ଉଲାଜିତ ହୃଦୟରୁ—

“ବିଦେଶ ଦୂର ଦୂର; କୋଷ
ଦୂରବୋଲାନାଲେ ଜାମ ମେନଦୁଳା ଶୁଭି
ଦୂରଜ ମେ ଅଜାତଳ ଦୂରିତର ଦୂରେ—
ମେନଦୁଳା ଦୂରିକୁ ଦୀମନ ମୁଗୁଡ଼ି,
ଦୂରକୁର-ବିଶିଷ୍ଟ ଦୂର ଦୂରକୁର ବିଶିଷ୍ଟ
ଶୁଭଲାଲି।”

ରାଜନ୍ତର ଶାରି ଅଜନ୍ମା ଦୂର ଦୂରିକୁରିବା କୁଳମନ୍ଦି ଆମ ଓଳକ୍ଷିପ,
ଏହି ଜୀବି ଡେମ ଓମଦ୍ଦେ ମନୋଦୁର ଦେଖିବି ଏହି ଦୂର, ଦୂରକୁର ଦ୍ଵିତୀୟ
ଏହି ଶାରି ଅଜନ୍ମା ଶୁଭ ଅରାଧି ଚମ୍ପା କ୍ରେଷ୍ଟି

ଆହେନ ଅଜନ୍ମା ରତ୍ନ ଦୂରକୁରିବା କୁଳମନ୍ଦି ରାଜନ ମର ମର
ଶିରମୁ କୌଣସିନ, ଅଛୁ ଦୂରମରକୁରି ଦେଖିବାର ଅବଳି ନିର୍ମିତ ଜାମଳ
ଏମ ଦେଖିବାର, ଏହି ଦୂରିର କରିବା କିମ୍ବା ବିଶିଷ୍ଟ ମୁହଁ ଅତୁ କାହିଁ ଦୂରି
କୋଳକାଳ ରାଜନ, ଅମ୍ବୁ ଶାରି ଅଜନ୍ମା କୋଳକାଳ ଜାତକୁର ନିମାଳି,
ଏହି କୋଳକାଳ କାରିକୋଳି କରି କୋଳା ଅଳ୍ପକାଳ କିମ୍ବା
ଦ୍ୱାମୁ ଉଠାଟିଲୁ— “ଅଜାତନ ଦୁଃଖି ଶୁଭନୁହୁ,

ତୋରିବ କରିବ, ମରି, ଶନ କାମିଲ
ନିଲାମ୍ବି,”

ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ମତରେ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ କାରିବ, କୌଣସିବାର ଦେବତାକାର
ଭିତ, ଏହି ପୁରାତନ ଭିତ କିମ୍ବା ଅତିକୁରିବା କାରିବାର କାରିବାର
କାରିବାର କାରିବାର, ଏହି ପୁରାତନର ମନ୍ଦିନା କାରିବାର କାରିବାର କାରିବାର
ଏଥାନେତ ଦେଖାଇବୁ, କରିବ ଅଯାତିରିବ ଅନନ୍ତକାରିବ
କରିବାର—

“ବନେତାମାରେ ମର କାରିବାର କାରିବାର
ଏକି ଏକ କାରିବିମିଶ୍ର କାରି, ଅଗନ୍ତୁମ୍ବ

ନାଶେ ରଜେ, ହେବିଗୀତ; ଏ ଦୁଃଖ ପିଲ୍ଲ
ଲେମନି ଦୂରଳ, ଦୟା କଣ୍ଠିତ ଆମାର
ନିଷ୍ଠା" ।

ରଜେ ମଧ୍ୟ ବାର୍ତ୍ତାବିଧି ମେଳନ ଏକଟେ ଏକଟେ କାହାର ଉପରେ ଉଚିତ ବେଳେ
ଦେଖିଲୁଣ୍ଠାଇ କରିଯାଇଲୁ, ଯେମନ କଣ୍ଠେ ନାହିଁ ଜମାରୁ ତୋକ ଅମ୍ବଳ
ନିର୍ମୂଳ ବନ୍ଦରେ, ତା ନା ଶଳେ ବାଜାରରେ କୁମୁଳଙ୍କରେ ଦୁଃଖ ଆକେ ଲାଭିଥିଲେନ
ବା ମୁଣ୍ଡର ବାଜାର ଶବ୍ଦର ବାବନ, କି କହନ୍ତି ତିବି ଶୂରୁ ନଧାର ଦୁଃଖ
ବାଜାର ଦୁଃଖ ବାଜାର ବିଶ୍ଵାସ କାହାର କାହାର ଦୁଃଖ ଅଛି ଲାଭିଲୁ ବିଶ୍ଵାସ
କାହାର ଦୁଃଖ କେତେବେଳେ, ବାବନ ଦୁଃଖ କୁଣ୍ଡଳ ପାତ୍ର ଏଥର ଲାଭିଲୁ ନାହିଁ
ଏଥୁ । ଜୟାମାରଣ, ଅବ ବାପିମନ୍ତ ଏଥିମେ ଦେଖାଯି, ଗାଡିର ଅନ୍ଧରେ
ଆଜା କଣ୍ଠେ ଯାଏନ୍ତିକରିଲ ଲାଭିଲା ଧୂରୀରେ,

ଲାଭିଲା ପାହନ ଦୋହ ଦୁଃଖପିଲ୍ଲାଯ ଅମାର, ଦୋହକୁହିର
ବାବନରେ ମନ୍ତ୍ରି ଜାନୁନ ଜାନୁନ ଦିଲ୍ଲି ତୋକ ଦିଲ୍ଲି ଦିଲ୍ଲି ଅନ୍ଧରେ
କହିଲେନ, ଜାନୁନ ଜାନାନେନ—

"ହେ ରାଜନ, ଦୁଃଖ ବିଦ୍ୟାତ,
ବାଜାର କାଳ କୈଅଧିକ କହ ଏ ଦୁଃଖରେ!
ଦେଇ ଜାନ୍ମିଲାବ ବାତ୍ରେ ଦୁଃଖ ଭୋଗାର୍
ଏ ଭାଗାର? ହୁଣ୍ଡା ମନ୍ଦି ଦୀପ ଉଚ୍ଚା ଦୀପ
ଦୁଃଖାରାତ, କହ ଏହେ ଦୀପିର ଅର୍ପିର
ଦେଖିଲୁଣ, ବିଜେମର୍ତ୍ତା ଏ ବେଳକୁଳ
ମାଧ୍ୟମ୍ୟ, ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ, ଦୁଃଖ ମାତ୍ର,"

ଭାଗାର ଦୁଃଖମାନାମଧ୍ୟ, ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖ, ବାବନମନ୍ତ୍ରି ଜାନନେନ—
କିମ୍ବା ମେନେ ନିଲେନ ରହେ, କିମ୍ବା ତା ଆପ୍ନେ ନିଜେକେ କମାତୁ ଏ
ଅଟକାରୀ ଦିହା ପାରିଲେନିଲୁ, ତିବିନି ଭାଗନିଲ ବିହି ଦୁଃଖର
ମାଧ୍ୟମ୍ୟ, ଦୁଃଖ-ଦୁଃଖ ଅବରେ ଦୁଃଖ— ଏ ଅବ ତିବିନି ଭାଗନି; ତୁ—

"କିମ୍ବି ଦୁଃଖର କୁଣ୍ଡଳ କିମ୍ବା ଏ ଭାବର
ଅମେଶ, ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ରହାର,
ତାହାର ଦୁଃଖର କମାଲ, କିମିଲ ଦୁଃଖ
ଦେଇ କୋଳ ଦୁଃଖ, ମୁଖର ମାନାଶାଳ,
ମରେ କମାପରିନ ଲାପ କେହ ଶାରି,"

ଅଧାର ବାବନମନ୍ତ୍ରି ଦୋହ ଜାନ୍ମି ଦୀପର ଭାଗାର
ଅବ ଭାଗନେ ମାନର ଦୀପର ଭାଗାର ଦୁଃଖ ଅକାଶ ମଧ୍ୟ ମରିଲା,
ମାନକାରି ହାତ ଦୋହ ମାନମାନ୍ୟ ମୁକ୍ତି ଲାଗି,

ଶାବନ ଶୁଦ୍ଧ ଏକବଳ ପିତୃଜଳ, ଅବରୁଦ୍ଧ ଯତ୍ନାହେଉ ଏହି,
ତାର ପ୍ରାୟବୋଲ୍କର ଉଚ୍ଛବି ଆତ୍ମିଆମ କରେ ତିଳି ଯେହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଷ୍ଣୁ
ବିରବାରୁ କୀତାରେ ମୁଖ ରଙ୍ଗ ଡେଢ଼ ହୁଏକେ ତା ବରଣୀ କରୁଥେ ବଳାଳେବ,
ଶାକ୍ରାତ୍ର ଜୀବାଳେ ମତ ଅନାମ କରେ ଦୂତ ବିରବାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ଓ ସୁର୍ଯ୍ୟ
ବରଣୀ କରେ ଚଲାଳେବ, ମଦମୁଖ ହାତିରେ ମତ ବିରବାରୁ ଅବିଅର୍ଥ ଶୁଦ୍ଧଦିଵ
ମାତ୍ର ଆରମ୍ଭ କରୁଳେ —

“ମଦୁରମଳ କରୁଣ ମହା ପାତ୍ରଜଳରଙ୍ଗେ,

ପବିଲା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅଗିଲେମାଧୀର
ଚିନ୍ମତ୍ତରୁ,”

ବିଷ୍ଣୁ ହର୍ଷି କିନ୍ତି କିନ୍ତି ମହାବୂଷର ଦେଖି ଲାଖିମେ ପଢାବନ୍ତ ବ୍ୟାମଚଞ୍ଜ ବିରବାରୁ
ଓପର ବ୍ୟୋମର ସ୍ଫୁର କରେବ, ଯେହି କ୍ଷେତ୍ର ଅନ୍ଧମାଳ ଏହି ଛେତ୍ରର ଏକବ୍ୟାମ
ଦ୍ୱାରା ଆର ଦେବ ହେବ ହେବ ନେଇ, ମହାବୂଷର ପୃଷ୍ଠାଟିରୁଙ୍ଗେ ଜୀବାଳ ଏବା ପାତ୍ରଜଳର
ଏ ବରଣଦ୍ୱାରା — ଜୀବ ଉଚ୍ଛବି କରୁଥିଲା —

“ଏହି ବରଣଦ୍ୱାରା ମନ, ଦୟା, ବ୍ୟବଚାଳି,

କିମ୍ବା ଅରବନେ; ପୂର୍ବ ଲାହି ଉପରେଲାହୀ,

କି କ୍ଷୁଦ୍ରାକ୍ଷରର ଗିରିଜା ପରମା ପେତ୍ରପ୍ରକଟନର ଭାବରୁ, ମଧ୍ୟର ତିଳି
ରାଜତ ଚେମ୍ପରୁଳଙ୍କୁ ଦେବ ତିଳି ଶୀର୍ଷିମିଳିରୁଥି ଚାଲ ଆବୁଦରାନି,
ଦେଖିବାରେ ଏହି ବରଣ କୁଳ ବ୍ୟାମରେ ଦୁଃଖ ଦେବ କ୍ରେତିଲା,
ଏହାରେ କାହାର ଦୁର୍ଦର୍ଶ ଉଦ୍‌ଦେଶ କରିବାରେ କୁଳାଳନ —

“ତାମାମି, ଦୁଡ଼! ତୋର କଣ୍ଠ ଶୁଣି,

କେବଳ ମହା ଦେଖିବାରେ ଏ ମାତିତେ

କୁନ୍ତାମ? କମ୍ପି କ୍ଷେତ୍ରର ଶୁଣି କଣା ଘରି,

କହୁ କି ଅଲାଙ୍କୁର ନିଶ୍ଚାମ କିମ୍ବା?

କିମ୍ବା କିମ୍ବା, ବିଷ୍ଣୁଅର୍ଥି,”

ଏହାନ ଗିରି ପୂର୍ବରେ ବିଲ ଉଚ୍ଛବି ଲାଜର ଜାରି, ଏହି ମେହ ଅତେଜର
ପିତୃଜଳର ଲାଭିତ୍ରୀ, ଯେହି ବିନ୍ଦୁରାଜାପୁରକ ଦୁର୍ବଳ ନା କିନ୍ତିରମନ୍ଦିର
ଅନ୍ଧାରର ପାରିବିରେ ହାତୁରୁବ, ନମନ୍ଦିର କୁଳ ତାଳା
ଅନୁପାରିଷ୍ଠି —

“ମହାବୋକ ଲୋକରଳ କହିଲା ବରଣ

‘ମେ କମ୍ପାମ ଅନ୍ଧାର କୁମି କ୍ଷମିତ୍ର, ରୂପରୁ

ପ୍ରିମିତମ, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଉଚ୍ଛବ ଏ ମଧୁଳା

ଅଦ୍ଵା! କିମ୍ବା ଦୂରରେ ଦଳିଲା ଅନ୍ଧାରେ,

କମ୍ପାର କମ୍ପା ହେତୁ କେ କାହିଁ ମାତିତ?

ମେ କହେ, କିମ୍ବା ତୋ କୁଟ ଗତରିକ ଗୁଡ଼!

ତୁ, ବଜ୍ର, ମେହୁମୁ, ମୁକୁମାହିଦେ
 କୋମଳ ମେହୁଲ ଜମା, ଏ ବଜ୍ର- ଆଶାତ,
 କଣ ମେ କାତର ମେ, ତା ଜୀବନେ ମେ ଜୀବନ
 ଅନ୍ତର୍ମାଳି ଯିବି; ଜୀବି କାହିଁଠାକୁର,
 ରେ ବିର୍ତ୍ତି, ଏ ଉଦ୍‌ଦ୍ଵାରି ତର ଲୀଲାଯନି;—
 ପବେବ ଭାଗଳା କିଣ୍ଟୁ ଦେଉଛି କିଛେ ତୁମି
 ହୁଏ ତୁମୀ? ପିତା ଜାର ପୁଅନ୍ତୁ ଯେ ହୁଅ—
 ତୁମି ରେ ଜୀବନ ପିତା, ଏ କିବିତି ଓ ବ
 ହୁ ପୁଅ! ହୁ ଶିବାଳ! ଯାହେନ୍ତି କେବାହି!
 କୋମଳ ମିବିବି ଆଜ ତୋମାର ବିହିନେ।"

ପୁଅର ତୁମୁକୁ ଦେଇସ ବାବନାର ମନ ଏକଦିକେ ମେନ ଚାରିଲା, କଲ୍ପାଦିକେ
 ଆମର ତୁମୁକୁ ଲିଖି ହୁମୁ ବେଳେଯା କୋମଳ ହୁମୁ ଡରି, ଶଙ୍କା ଲିଖି ହୁମୁ କାହାର
 ଶରନ ଶୂନ୍ତର ଶାରୀରନ, ତମିର ଦେଇ କୋମଳ ହୁ ଲିଖି ହୁ ଏହି କାହାର
 ଦୁରନ୍ତର ।

— o —